

STUDIU CANONIC PRIVIND POSIBILITATEA RETRAGERII SAU ÎNLOCUIRII UNOR IERARHI DIN MITROPOLIA CHIȘINĂULUI ȘI A MOLDOVEI

Ieromonah Petru Pruteanu

De fiecare dată când se produc anumite interacțiuni pozitive sau negative între Stat și Biserică (sau ierarhia ei), presa și o anumită parte a societății încep să murmure diferite scenarii privind statutul Bisericii Ortodoxe din Moldova (*în continuare* BOM), necesitatea sau posibilitatea înlocuirii unor ierarhi și multe alte speculații sterile și ireale. Ca să înlăturăm discuțiile amatoriste și, în cazul în care se dorește sau se simte nevoia unei discuții profesionale pe marginea acestui subiect, am considerat necesar să facem un studiu de caz privind normele canonice și statutele care reglementează **alegerea mitropolitului și a celorlalți ierarhi ai BOM**. Indirect vom atinge și problema locului/statutului Bisericii Ortodoxe din Moldova (Mitropolia Chișinăului și a Moldovei¹) în sânul Patriarhiei Moscovei și organizarea locală a acestei Mitropolii și a Eparhiilor ei.

Nu vom atinge subiectul existenței sau legitimității a două jurisdicții mitropolitane paralele (una „rusească” și alta „românească”) pe teritoriul Republicii Moldova și nici nu vom lua în calcul părerile unor politicieni, analiști politici sau simpli cetățeni în legătură cu această întrebare. Ne vom ghida strict de litera canoanelor și a normelor statutele, iar **scopul celor scrise nu este unul provocator, ci unul lămuritor**. Deci nu e vorba de un articol cu poziții „pro” sau „contra” cuiva, ci de un studiu canonic științific, menit să risipească negura dezbatărilor privind „demiterea” mitropolitului Vladimir sau judecarea episcopului Marchel² – ambele apărute recent, în contextul adoptării „Legii egalității (antidiscriminare)”.

Pentru a ne face înțeleși de toată lumea, va trebui să explicăm câteva noțiuni cu care vom opera în acest studiu:

¹ Statutul BOM din 1993 înregistrat la Serviciul de Stat pentru Culte are denumirea de „Mitropolia Chișinăului și a Moldovei”. Abia Tomosul Patriarhal din 1994 adaugă sintagma tendențioasă „a întregii Moldove”, deși Republica Moldova nu este întreaga Moldovă (istorică), iar Patriarhia Moscovei n-a negat niciodată existența și legitimitatea Mitropoliei de la Iași care se intitulează „a Moldovei și Bucovinei”. Prin urmare, mitropolitul de la Chișinău nu poate fi în nici un caz „al întregii Moldovei”, ci cel mult „al întregii Republici Moldova”. Se mai observă și faptul că Patriarhia Moscovei, inclusiv în actele ei oficiale, nu folosește denumirea oficială a țării noastre „Republica Moldova”, ci folosește o denumire confuză și tendențioasă, cea de „Moldova”.

² Acest gen de studii practic nu există în mediul bisericesc moldovenesc, iar când cineva scrie ceva în acest domeniu, este de obicei învinuit că ar dori să acuze sau să apere pe cineva. Am făcut această precizare tocmai pentru că nu avem această intenție.

- *Biserica Ortodoxă Rusă (Patriarhia Moscovei)* – este una din cele 14 Biserici Ortodoxe Autocefale³, care are jurisdicție canonică peste spațiul fostei Uniuni Sovietice (cu excepția Georgiei, cu propria Biserică Autocefală), precum și a diasporei fostelor țări sovietice din întreaga lume. Biserica Ortodoxă Rusă se conduce de Canoanele Bisericii Ortodoxe Universale și de propriul Statut din anul 2000 (cu unele modificări ne semnificative în 2008 și 2011).

- *Biserica Ortodoxă din Moldova (BOM)* – este o parte componentă a Bisericii Ortodoxe Ruse, care activează pe teritoriul Republicii Moldova (inclusiv Transnistria) și din 1994 are drept de „autoadministrare”. Această structură eclezială locală/regională se conduce de propriul Statut din 17 noiembrie 1993, de Tomosul Patriarhal din 2 decembrie 1994 și de Statutul Bisericii Ortodoxe Ruse (din anul 2000), care la cap. VIII are și niște prevederi speciale legate (și) de BOM.

- *Adunarea Generală a Bisericii Ortodoxe Ruse (Поместный Собор Русской Православной Церкви / РПЦ)* – organul electiv principal al Bisericii Ruse, iar în cazuri excepționale poate deveni și organ deliberativ superior. Ea este formată din toți arhiepiscopii Bisericii Ortodoxe Ruse + câte un preot, un monah și un laic din fiecare eparhie a întregii Biserici Ortodoxe Ruse, precum și conducătorii diferitor departamente și structuri patriarhale. Acest for este convocat, în special, la alegerea Patriarhului Bisericii Ortodoxe Ruse⁴.

- *Soborul Arhieresc al Bisericii Ortodoxe Ruse (Архиепископский Собор РПЦ)* – este organul deliberativ principal, care este format din toți ierarhii Bisericii Ortodoxe Ruse (aproximativ 270 de ierarhi titulari și vicari). Acesta se convoacă cel puțin o dată la 4 ani și hotărăște toate problemele de ordin canonic-administrativ, aprobă înființarea și desființarea de eparhii, face modificări la Statutul Bisericii Ortodoxe Ruse și a părților ei componente, și reprezintă forul superior de judecată bisericească. Arhiepiscopii (episcopii, arhiepiscopii și mitropoliții) pot fi judecați doar de acest Sobor și numai el poate decide caterisirea sau anatemizarea unui ierarh.

- *Sfântul Sinod [al Bisericii Ortodoxe Ruse]* – este organul deliberativ permanent, care se întrunește de 4-6 ori pe an și hotărăște toate problemele curente ale Bisericii Ortodoxe Ruse, inclusiv alegerea și mutarea ierarhilor sau suspendarea lor temporară. Din Sfântul Sinod fac parte 9 membri permanenți (printre care și mitropolitul Moldovei) și alți 5 membri temporari, aleși prin rotație din rândul celorlalți arhiepiscopii titulari. Hotărârile importante ale Sfântului

³ Biserica Ortodoxă Rusă consideră că sunt 15 Biserici Autocefale, numărând și Biserica Ortodoxă din America, căreia i-a dat autocefalie în 1970. Patriarhia de Constantinopol și alte Biserici Locale nu recunosc această autocefalie și consideră Biserica Ortodoxă din America (OCA) drept parte componentă a Bisericii Ruse și, implicit, vorbesc doar de 14 Biserici Autocefale.

⁴ La alegerea Patriarhului Kiril în ianuarie 2009, această Adunare Generală număra peste 800 de membri, dar odată cu înmulțirea numărului de eparhii în Biserica Rusă, numărul membrilor ar putea ajunge sau chiar trece de 1.000 de persoane.

Sinod, în special cele legate de înființarea sau desființarea de eparhii, trebuie aprobate de Soborul Arhieresc.

- *Adunarea Generală a Bisericii Ortodoxe din Moldova* (numită și *Soborul Bisericesc al BOM*) – este organul electiv și deliberativ principal al Mitropoliei Moldovei, instituit cu ocazia acordării statutului de „**Biserică cu drept de autoadministrare**”⁵ prin Tomosul din 2 decembrie 1994. Conform acestui act patriarhal, Adunarea este formată din toți arhierii din Mitropolia Moldovei + preoți, monahi și laici delegați din fiecare eparhie⁶. Principala prerogativă a acestei Adunări este de a alege mitropolitul Moldovei, dar ea poate fi convocată ori de câte ori este nevoie de a lua o decizie importantă legată de organizarea internă sau relațiile BOM cu Statul. Conform art. 12 din Statutul BOM, această Adunare trebuie să aleagă persoanele delegate pentru Adunarea Generală a Bisericii Ortodoxe Ruse (care alege patriarhul) și să aprobe componența Sinodului Bisericii Ortodoxe din Moldova (o dată la 2 ani).

- *Sinodul Bisericii Ortodoxe din Moldova* (numit și *Sinodul Mitropolitan*, dar în nici un caz *Sfântul Sinod*) - este organul deliberativ permanent al Bisericii Ortodoxe din Moldova care, conform art. 14 din Statutul Bisericii Ortodoxe din Moldova, este format din ierarhii Mitropoliei Moldovei (la moment 6) + cel puțin alți 8 clerici dintre care jumătate sunt numiți de mitropolit, iar cealaltă jumătate sunt delegați de Adunarea Generală a BOM pe un termen de 2 ani. Conform cap. VIII, p. 9 din Statutul Bisericii Ortodoxe Ruse, acest Sinod Mitropolitan alege ierarhii titulari și vicari ai BOM, din candidații confirmați de Patriarh și Sfântul Sinod⁷.

- *Adunarea Eparhială* – este organul deliberativ al fiecărei eparhii. Ea este prezidată de ierarhul locului și, conform art. 27 din Statutul BOM, este alcătuită

⁵ Deși în unele documente sau calendare circulă denumirea „Biserica Independentă din Moldova”, trebuie să precizăm că termenul de „independent” nu figurează nici în Tomos și nici în vreun canon bisericesc. BOM are doar dreptul de „autoadministrare (самоуправляемость)”. Articolul 1 din Tomos fixează și limitele acestei autoadministrări: „*Быть отныне Православной Церкви в Молдове самостоятельной в делах церковно-административных, церковно-хозяйственных, церковно-просветительных и церковно-гражданских, оставаясь при этом в канонической юрисдикции Московского Патриархата*”.

⁶ Nu este stabilită cota de clerici și mireni, și nici numărul de reprezentanți din fiecare eparhie. Totuși în condițiile în care Mitropolia Moldovei are puține eparhii, Adunarea Generală a BOM ar putea fi constituită din Adunările Eparhiale ale fiecărei eparhii și nu doar din câțiva membri ai acestora. La acești membri se adaugă, după o tradiție general-ortodoxă, conducătorii tuturor școlilor teologice.

⁷ „*Архиереи Самоуправляемой Церкви избираются Синодом из кандидатов, утвержденных Патриархом Московским и всея Руси и Священным Синодом.*” În scopul respectării Canonului 6 de la Sardica și a Canonului 50 de la Cartagina, care prevede participarea obligatorie a credincioșilor laici din eparhia vacantă la alegerea propriului episcop, ar fi corect ca Adunarea Eparhială a Eparhiei vacante (alcătuită în proporție de 2/3 din mireni), să aibă dreptul de a înainte o candidatură care să figureze în mod obligatoriu în lista candidaților propuși patriarhului și Sfântului Sinod de la Moscova.

din 1/3 clerici și 2/3 laici (creștini ortodocși)⁸. Hotărârile acestei Adunări Eparhiale sunt executate de *Consiliul Eparhial*. În Mitropolia Moldovei există 6 eparhii: *Eparhia de Chișinău (nu de Centru)*⁹, *Eparhia de Tiraspol și Dubăsari*, *Eparhia de Cahul și Comrat*, *Eparhia de Ungheni și Nisporeni*, *Eparhia de Bălți și Fălești*, *Eparhia de Edineț și Briceni*. Hotărârile Adunării Eparhiale a unei eparhii nu au nici o putere asupra altei eparhii.

Din cele spuse până acum putem constata un adevăr trist și dureros: **nici o prevedere canonică sau statutară din cele explicate mai sus și care vizează în mod direct organizarea și activitatea BOM nu a fost niciodată respectată!** Detaliez:

1. Nici una din eparhiile BOM nu a avut vreodată și nu are nici în prezent constituită Adunarea Eparhială care, conform art. 28 din Statutul BOM, trebuie să fie convocată cel puțin o dată pe an, iar conform art. 26 din același Statut, aceasta trebuie să aprobe planul de acțiuni și dările de seamă ale Consiliului Eparhial, inclusiv bugetul eparhial. Așa ceva nu s-a întâmplat niciodată în nici o eparhie. (Prin urmare, ceea ce s-a organizat în data de 31 mai în Eparhia de Chișinău n-a fost o „Adunare Eparhială”, ci „o adunare cu unii preoți” care, nu are nici o putere de decizie nici asupra propriei eparhii, nici asupra altor eparhii.)

2. Adunarea Generală a BOM n-a fost convocată niciodată și asta pentru că Tomosul din 1994 n-a precizat dacă și ÎPS Vladimir (ridicat de Moscova la rang de Mitropolit în 1992) trebuie să treacă prin procedura de alegere prevăzută de Tomos sau regula devine valabilă începând cu alegerea următorului mitropolit. O astfel de adunare n-a fost organizată nici în ianuarie 2009 când trebuiau aprobați delegații pentru Adunarea Generală de alegere a patriarhului și nici cu

⁸ Această cotă este preluată din Statutul Bisericii Ortodoxe Române. După cum am observat, în Biserica Rusă figurează altă cotă: 1/3 preoți, 1/3 monahi și 1/3 laici. Totuși, Statutul BOM a fost aprobat de Patriarhia Rusă în această formă și rămâne să fie aplicat cu exactitate.

⁹ Când în Moldova erau doar 3, apoi 4 eparhii (până în 2006), denumirea „Eparhia de Centru”, deși incorectă, putea fi totuși acceptată. Se zicea „Eparhia de Centru / Nord / Sud / Transnistria”, deși acestea niciodată nu au fost și nici nu puteau fi denumiri oficiale ale eparhiilor. În nici un act al Patriarhiei sau al Sfântului Sinod nu figurează astfel de denumiri. Corect este să se spună „Eparhia Chișinăului” (cu menționarea unei singure localități, a celei centrale), iar în cazul celorlalte: „Eparhia de Bălți și Fălești / Cahul și Comrat / Ungheni și Nisporeni / Edineț și Briceni / Tiraspol și Dubăsari”. În caz de nevoie, pentru eparhiile sufragane (din teritoriu) se poate menționa și un singur oraș, cel de reședință al ierarhului și care este primul în denumirea oficială. A folosi denumirea „Eparhia de Centru” pentru „Eparhia Chișinăului” este și o eroare geografică, pentru că în centru mai este și „Eparhia de Ungheni și Nisporeni”. Mai mult decât atât, „Eparhia Chișinăului” are 3 raioane poziționate mai la nord decât una din eparhiile nordice ale Moldovei (Râșcani, Drochia și Soroca sunt mai sus de Bălți) și dacă Chișinăul folosește denumirea „Eparhia de Centru” e ca și cum s-ar dezice de acele raioane care nu numai că sunt la Nord, ci mai la Nord decât o eparhie nordică. Deci cred că trebuie evitate aceste denumiri geografice pentru că numai la nord avem 2 eparhii și o bucată din a treia (de la Centru), iar la Centru iarăși două eparhii + una la Sud și alta la Est. Toate acestea împreună formează „Mitropolia Chișinăului și a Moldovei” (sau cum o numește Tomosul patriarhal: „Mitropolia Chișinăului și a întregii Moldove”).

prilejul unor probleme mai delicate prin care a trecut BOM. Bineînțeles, adunarea din scuarul Catedralei din data de 8 mai 2010, deși a întrunit câteva zecii de mii de credincioși, nu a întrunit și cerințele statutare pentru o Adunare Generală a BOM (deși se pretindea a fi), ci a fost „o adunare a clericilor și credincioșilor”, care n-avea nici o putere de decizie prevăzută de vreun canon sau statut.

3. Sinodul BOM se întrunește contrar prevederilor propriului Statut, neavând în componența sa alți clerici decât pe cei 6 episcopi, iar secretarul ședinței, care este un preot, nu are și nici nu poate avea drept de vot, din moment ce nu a fost delegat de Adunarea Generală a BOM pentru a deveni membru al Sinodului. Ca Sinod Mitropolitan (cu atribuții limitate, în comparație cu Sfântul Sinod), acesta poate și trebuie să aibă în componența sa și preoți din toate eparhiile țării, urmând să fie aleși prin rotație pentru 2 ani și după principii sănătoase.

4. Nici unul din ierarhii BOM n-a fost ales de Sinodul Mitropolitan din candidații confirmați de Patriarh și Sfântul Sinod (cf. cap. VIII. 9 – Sinodul Bisericii Ortodoxe Ruse). Această prevedere ca și cum nici nu ar exista. În cel mai bun caz Sinodul Mitropolitan venea cu propunerea candidaturii, nefiind nici pe departe convins dacă ea va fi sau nu aleasă de Moscova. Chiar și identificarea candidaturii de către Sinodul de la Chișinău s-a făcut de fiecare dată în mare taină, cu încălcarea mai multor prevederi. Cu totul ieșit din comun a fost cazul episcopului de la Tiraspol, când ierarhii Sinodului BOM nici măcar n-au fost informați despre retragerea ÎPS Iustinian și numirea PS Sava. Deci în cazul mutării, dar mai ales a alegerii ierarhilor BOM, chiar Sinodul de la Moscova este cel care-și încalcă propriile prevederi statutare.

5. Nu-i clar de ce Statutul Patriarhiei Moscovei oferă Sinodului de la Chișinău dreptul de a alege episcopi (chiar dacă acest drept nu este respectat), dar nu-i dă nici un drept de alegere/numire a stareților de mănăstiri din Moldova, nemaivorbind de faptul că Sinodul din Constantinopol din anul 861 (Canonul 1) și practica tuturor celorlalte Bisericii Autocefale rezervă această prerogativă episcopului locului și nu vreunui Sinod. E chiar de neînțeles de ce Sfântul Sinod de la Moscova, își rezervă dreptul absolut de a numi stareții de mănăstiri (cf. cap. V, 276 din Statutul Bisericii Ruse), inclusiv într-o Biserică regională căreia îi dă drept de „autoadministrare”¹⁰. Nu negăm faptul că pentru Moldova această centralizare ar avea și efect pozitiv, din moment ce ierarhii moldoveni nu prea au dat dovadă de pricepere în organizarea vieții monahale; și

¹⁰ Excepție de la această regulă face doar Biserica Ucrainei, care are „autonomie largă” și poate alege chiar și episcopii fără vreo implicare a Moscovei.

totuși, trebuie mai întâi să existe principiile corecte și-apoi va veni și organizarea sănătoasă.¹¹

6. Nu există nici o prevedere statutară care să spună că retragerea/mutarea episcopilor din BOM s-ar face după careva proceduri speciale față de ierarhilor din Rusia, deși ar fi logic ca acestea să existe, din moment ce există prevederi speciale pentru alegerea acestor episcopi. Deci, dacă s-ar pune problema retragerii/mutării vreunui episcop din BOM, se va aplica, probabil, regula „precedentului juridic” care arată că Sfântul Sinod a mutat cu de la sine putere pe PS Vichentie în 1995 de la Bender la Abakan, iar pe ÎPS Iustinian l-a înlocuit în 2010 cu PS Sava, fără o hotărâre locală autorizată. Totuși este greu de conceput că acest principiu poate fi aplicat cu ușurință și în cazul retragerii/mutării mitropolitului. În mod normal, conform cutumei juridice, Sfântul Sinod nu poate să-l retragă pe un mitropolit ales de Adunarea Generală Locală, decât dacă Adunarea i-o cere. Problema e însă în faptul că actualul mitropolit nici nu a fost ales, ci numit în 1989 ca simplu episcop al „Eparhiei de Chișinău”¹², apoi avansat în contextul împrejurărilor politice de după 1991¹³.

7. În acest caz, practic nu există căi de retragere a mitropolitului decât prin judecata Soborului Arhieresc, care poate fi sesizat de ierarhii de la Chișinău sau de Adunarea Generală a BOM în următoarele 3 cazuri:

- a) dacă mitropolitul a căzut în erezie sau învață ceva contrar Scripturii și dogmelor Ortodoxe;
- b) dacă mitropolitul încalcă canoanele privind organizarea și administrarea Bisericii, nu ascultă de Sfântul Sinod și Soborul Arhieresc al Bisericii Ortodoxe Ruse¹⁴ sau prejudiciază în proporții grave bunurile mobile și imobile ale Bisericii;

¹¹ În Sfântul Munte Athos, de exemplu, stareții și monahii sunt convingși că viața lor monahală este înfloritoare datorită faptului că starețul este ales de obște, iar ierarhul locului, patriarhul de Constantinopol, nu se amestecă în nici un fel în viața mănăstirilor athonite.

¹² Pe atunci această eparhie era una singură pentru toată R. Moldova.

¹³ Deși Republica Moldova a devenit stat independent în 1991, Patriarhia Moscovei nu s-a grăbit să dea vreun statut special Bisericii Ortodoxe din Moldova, chiar dacă Bisericii din Ucraina îi dăduse autonomie largă încă în 1990. Se pare că și (re)înființarea Mitropoliei Basarabiei în septembrie 1992 a grăbit ridicarea Eparhiei Chișinăului la rang de Mitropolie și a arhiepiscopului Vladimir în rang de mitropolit în decembrie 1992, iar în 1994 – dreptul de „autoadministrare”.

¹⁴ Nu există nici un temei canonic prin care mitropolitul ar fi obligat „să asculte” de patriarh, ci este obligat doar să-l pomenească l-a slujbe și să-i respecte întâietatea. La fel și episcopii față de mitropolit. Deci ascultarea ierarhilor este doar față de Sinod, iar patriarhul sau mitropolitul sunt doar președinți onorifici ai Sinodului, neavând o putere sacramentală superioară celei pe care o are un simplu episcop. În practică, mai ales în Biserica Ortodoxă Rusă, lucrurile stau puțin alt fel, iar autoritatea patriarhului este destul de mare.

c) dacă mitropolitul are un comportament imoral, căzând sub incidența canoanelor care l-ar opri de slujire.¹⁵

Cu privire la prima cauză e greu de adus vreo învinuire mitropolitului, iar cu privire la a treia cauză, presupun că fiecare se va gândi bine înainte de a arunca cu piatra. Prin urmare, dacă cineva vrea să-l „demită” pe mitropolit prin judecată bisericească, trebuie să formuleze capete de acuzare legate de punctul b. Cred însă că și acest lucru nu se va întâmpla și nici nu-i cazul să se întâmple, mai ales că ierarhii noștri știu prea multe unul despre altul... Deci demiterea prin judecată bisericească este practic exclusă!

Și dacă modalități clare de destituire a mitropolitului nu există, se pare că ar fi totuși două căi de alegere a unui mitropolit chiar și acum, când scaunul mitropolitan nu este vacant. Și dacă mitropolitul ales va fi altul, cel de acum va trebui să se retragă, iar dacă va fi același, atunci el nu va mai putea fi destituit decât dacă vor apărea motive pentru adresarea la judecata bisericească a Soborului Arhieresc.

Iată care ar fi cele două căi de alegere:

1. Emiterea unui nou Tomos Patriarhal (mai ales că originalul celui vechi se pare că a fost pierdut). Acesta ar putea veni cu niște precizări legate de Sinodul BOM, alegerea ierarhilor, dar și să spele rușinea de a numi stareții și starețele de către Moscova, ceea ce aproape că-i jighește pe moldoveni, deși Moscova se face că nici nu observă aceasta, obligând pe fiecare candidat la stareție să locuiască o vreme într-o mănăstire rusească și să dea niște examene de capacitate în limba rusă (de parcă ar exclude faptul că un moldovean ar putea să nu știe nici un cuvânt în limba rusă și totuși să fie foarte potrivit pentru slujirea de stareț). Totodată, noul Tomos ar putea prevedea un termen de 3 luni (de exemplu)¹⁶ pentru convocarea Adunării Generale a BOM și alegerea unui mitropolit. Bineînțeles, convocarea Adunării și alegerea mitropolitului se putea cere și după acordarea Tomosului din 1994, dar acum e prea târziu, iar o asemenea pretenție ar putea fi perceput ca o răfuială personală. Atunci, în 1994, nici nu prea era pe cine și dintre cine să alegi, căci erau doar doi ierarhi în R. Moldova, iar al doilea deja era cu un picior în Siberia. Acum însă, în sânul Bisericii Ortodoxe Ruse

¹⁵ Aceste 3 principii de judecată bisericească sunt valabile pentru orice cleric ortodox, nu doar pentru mitropolit. Doar că în cazul preoților, ascultarea este față de propriul ierarh și numai în cazuri extreme preotul poate face recurs la Sfântul Sinod.

¹⁶ Am dat ca exemplu termenul de 3 luni, pentru că acesta este termenul limită pentru care o Eparhie poate rămâne vacantă (cf. Canonului 25 de la Sinodul IV Ecumenic). În Moldova însă niciodată nu s-a ținut cont de acest termen. Eparhia de Bălți a stat vacantă 15 ani (1992-2007), cea de Edineț 4 ani (decembrie 2006 - decembrie 2010), cea de Ungheni 3 ani (2007-2010). Toate aceste rețineri n-au avut nici un temei serios, iar Canonul 25 de la Sinodul IV Ecumenic consideră vinovat pentru această încălcare flagrantă pe mitropolitul regiunii.

există vreo 9-10 ierarhi care au cetățenia Republicii Moldova și cunosc (cât de cât) limba de stat a țării.

2. Patriarhia sau ceilalți episcopi din Moldova pot să ceară convocarea Adunării Generale a BOM pentru a aproba un nou Statut al BOM, care oricum e cerut de Legea Cultelor din 2007, dar nici până acum n-a fost elaborat. Cel din 1993, pe lângă multiplele greșeli și contradicții cu alte acte normative, nu mai este actual. În „Dispozițiile finale și tranzitorii” la noul Statut poate fi prevăzută organizarea alegerii mitropolitului într-un interval de 3 luni. Și din moment ce patriarhul semnează acel Statut, începe numărătoarea inversă pentru organizarea de alegeri. Aici însă sunt alte două probleme: a) Mitropolia și celelalte Eparhii nu prea au oameni competenți care să elaboreze un Statut bine gândit și conform cu Canoanele Bisericii Ortodoxe, ci mai degrabă vor căuta diferite tertipuri pentru a-și asigura și pe mai departe „o viață liniștită”; b) Interesant care va fi prima Eparhie care își va convoca Adunarea Eparhială (conform Statutului, nu a propriilor închipuiri), cum va explica de ce a făcut-o abia acum și cum va cere convocarea Adunării Generale a BOM.

3. Considerăm că posibilitatea de retragere a mitropolitului printr-o hotărâre simplă a Sfântului Sinod este aproape imposibilă sau, cel puțin, asta ar face să continue șirul încălcărilor și imixtiunilor care au avut loc și până acum în BOM. Iar Moscova, în problema BOM, se pare că este excesiv de prudentă, chiar dacă a dat mai multe semnale că n-ar fi mulțumită de (in)activitatea mitropolitului.

În concluzie, se poate spune că scenariile reale din punct de vedere canonic și statutar, care să permită înlocuirea unui episcop sau a mitropolitului, nu prea există și în aceasta trebuie să remarcăm și un aspect pozitiv foarte important: greutatea de a crea precedente periculoase. Bineînțeles, nici nu ne-am propus să provocăm și mai multe discuții despre necesitatea sau inoportunitatea de a face vreo schimbare, chiar dacă unele ar fi necesare, ci am vrut să le spunem celor care se gândesc la scenariile, să țină cont de complexitatea normelor canonice și statutare care trebuie cunoscute și aplicate nu în funcție de preferințe și interese, ci spre binele și unitatea Bisericii. Studiul atent al Canoanelor și al normelor Statutare ne ajută să coborâm cu picioarele pe pământ și să înțelegem că Biserica se conduce nu după principii politice și omenești, ci după unele duhovnicești, iar unitatea în iubire este o chemare și o poruncă, pentru care trebuie să luptăm în permanență, căci ispita certurilor și a dezbinărilor în mod clar e de la diavol.